

DRC Україна

Короткий огляд ситуації у сфері соціально-правового захисту щодо торгівлі людьми

Загальна інформація

У період з квітня по червень 2026 року DRC провела тематичний моніторинг соціально-правового захисту щодо торгівлі людьми в регіонах своєї діяльності у Харківській, Донецькій, Миколаївській, Херсонській, Дніпропетровській, Запорізькій та Сумській областях. Оцінка ґрунтувалася на результатах 31 інтерв'ю з ключовими інформантами (26 жінок і 5 чоловіків) та 28 обговорень у фокус-групах за участю 272 осіб. Отримані якісні дані були зіставлені з результатами опитування домогосподарств, проведеного DRC, яке охопило 188 домогосподарств (443 особи). Результати моніторингу соціально-правового захисту за період з квітня по червень 2026 року свідчать, що торгівля людьми залишається серйозною, хоча й значною мірою прихованою проблемою у сфері соціально-правового захисту в усіх досліджених областях.

Хоча протягом звітного періоду було виявлено порівняно небагато підтверджених випадків торгівлі людьми, результати моніторингу переконливо свідчать про те, що структурні чинники, які зумовлюють ризики торгівлі людьми, продовжують посилюватися внаслідок затягування конфлікту. Значна економічна нестабільність, повторне переміщення, житлова незахищеність і тривала невизначеність створюють умови, за яких населення, що постраждало внаслідок конфлікту, стає дедалі більш вразливим до торгівлі людьми, трудової та інших форм експлуатації. Торгівля людьми дедалі рідше постає як ізольований ризик у сфері соціально-правового захисту, натомість усе частіше є наслідком накопичення взаємопов'язаних чинників вразливості, що формуються з часом.

В усіх досліджених областях трудова експлуатація була найпоширенішим проявом ризиків, пов'язаних із торгівлею людьми. Респонденти систематично повідомляли, що погоджувалися на неформальну або нестабільну зайнятість через обмежені можливості забезпечення засобів до існування, скорочення доходів домогосподарств і зростання вартості життя. У багатьох населених пунктах повідомлялося про експлуаторські умови праці, зокрема усні домовленості про працевлаштування, затримку або невиплату заробітної плати, введення в оману під час найму, надмірну тривалість робочого часу та відсутність підписаних трудових договорів. Хоча такі ситуації не обов'язково підпадають під визначення торгівлі людьми відповідно до національного законодавства чи міжнародно-правових норм, вони створюють умови, які суттєво підвищують ризик примусової праці та інших форм експлуатації.

Економічна нестабільність, житлова незахищеність і переміщення населення систематично посилювали дані ризики. Результати моніторингу свідчать про те, що ризик постраждати від торгівлі людьми дедалі тісніше пов'язаний зі стратегіями виживання, до яких вдаються домогосподарства, намагаючись задовольнити базові потреби, а не зі свідомим прийняттям ризикованих рішень. В умовах тривалого конфлікту такі ризики дедалі більше стають складовою загального середовища соціально-правового захисту та тісно переплітаються з іншими проблемами у цій сфері, зокрема небезпечною міграцією, гендерно зумовленим насильством, житловою незахищеністю та бар'єрами у доступі до можливостей забезпечення засобів до існування.

Вплив на рівні громади

У досліджених громадах ризику торгівлі людьми були насамперед зумовлені скороченням економічних можливостей населення, обмеженим доступом до офіційного працевлаштування та зростаючою залежністю від неформального ринку праці. У кількох областях респонденти повідомляли, що погоджувалися на сезонну або тимчасову роботу без укладення письмових трудових договорів, оскільки можливості офіційного та стабільного працевлаштування є дедалі більш обмеженими. У Дніпропетровській та Запорізькій областях понад чверть опитаних домогосподарств зазначили, що сезонна, тимчасова або неформальна зайнятість є їхнім основним джерелом доходу. Водночас у Донецькій, Харківській та Сумській областях респонденти також повідомляли про зростання масштабів сезонної трудової міграції як у межах України, так і за кордон.

Проблеми небезпечної міграції та введення в оману під час найму викликають дедалі більше занепокоєння у сфері соціально-правового захисту. Респонденти повідомляли про зростаючу залежність від неформальних каналів працевлаштування та онлайн-оголошень про вакансії, нерідко за відсутності достатньої обізнаності щодо трудових прав або договірних гарантій. У Харківській області в рамках проведеного соціально-правового моніторингу було виявлено випадок, пов'язаний із ризиком торгівлі людьми – він стосувався введення в оману через онлайн-рекрутинг для працевлаштування за кордоном. Водночас члени громад повідомляли про дедалі більшу занепокоєність використанням онлайн-рекрутингу для залучення економічно вразливих груп населення.

Це свідчить про те, що цифрові канали працевлаштування все частіше стають одним із основних шляхів, через які недобросовісні роботодавці отримують доступ до населення, постраждалого внаслідок конфлікту.

Житлова незахищеність також посилює ризику торгівлі людьми, збільшуючи залежність населення від роботодавців, орендодавців або неформальних надавачів житла. У кількох досліджених областях внутрішньо переміщені особи та домогосподарства, житло яких було пошкоджене, повідомляли про необхідність покладатися на неформальні домовленості щодо проживання або погоджуватися на нестабільну зайнятість, щоб покрити зростаючі витрати на житло. Така залежність створює нерівний баланс влади між сторонами та підвищує ризик трудової експлуатації й інших форм примусу.

Моніторинг також виявив ознаки можливої примусової праці. У Сумській області респонденти описували випадки, коли бездомних осіб, за свідченнями, залучали до роботи в приватних домогосподарствах, де в них вилучали документи, що посвідчують особу, та банківські картки, а винагородою за працю були лише їжа або алкоголь. Хоча ці повідомлення самі по собі не підтверджують факт вчинення злочину, пов'язаного з торгівлею людьми, вони свідчать про наявність серйозних ознак, характерних для примусової праці. Подібні повідомлення надходили й у Дніпропетровській області, де респонденти розповідали про випадки утримання роботодавцями трудових книжок працівників як засобу примусу, що підвищує ризик трудової експлуатації.

Вплив на рівні домогосподарства

На рівні домогосподарств ризики торгівлі людьми дедалі більше зумовлюються сукупним впливом переміщення, фінансових труднощів та обмежених можливостей забезпечення засобів до існування. Багато опитуваних повідомляли, що погоджувалися на нестабільну зайнятість, оскільки вона була єдиним доступним способом забезпечити базові потреби. Зростання вартості життя, безробіття, пошкодження житла та тривала залежність від гуманітарної допомоги суттєво обмежували спроможність домогосподарств вимагати від роботодавців безпечних умов праці або відмовлятися від роботи в умовах трудової експлуатації.

Результати соціально-правового моніторингу свідчать про те, що економічна вразливість часто поєднується з іншими ризиками у сфері соціально-правового захисту. Страх втратити житло, висока вартість оренди та нестабільні житлові умови посилюють залежність від неформальної зайнятості, тоді як тривалий фінансовий тиск змушує домогосподарства дедалі частіше вдаватися до небезпечних стратегій подолання труднощів. Респонденти також описували ситуації, коли трудова експлуатація починалася з невивплати заробітної плати, введення в оману під час найму або інших примусових практик у сфері праці, а згодом могла переростати у більш тяжкі форми експлуатації.

Жінки, які перебувають у складному економічному становищі, повідомляли про підвищений ризик зазнати домагань на робочому місці та отримання підозрілих пропозицій працевлаштування. Моніторинг також виявив нові ризики, пов'язані з онлайн-грумінгом і технологічно опосередкованою експлуатацією, які особливо стосуються дівчат-підлітків та молодих жінок. Ці результати підкреслюють тісний взаємозв'язок між торгівлею людьми, гендерно зумовленим насильством та економічною вразливістю.

Хоча протягом звітного періоду було виявлено відносно небагато випадків, пов'язаних із ризиками торгівлі дітьми, респонденти повідомляли, що підлітки дедалі частіше залучаються до сезонних сільськогосподарських робіт і неформальної зайнятості з метою підтримки доходів своїх домогосподарств. У поєднанні зі зростаючим використанням онлайн-платформ для працевлаштування це створює додаткові ризики експлуатації для підлітків, що наближаються до працездатного віку, та підкреслює необхідність посилення превентивних заходів у сфері захисту дітей, а також підвищення обізнаності щодо ризиків торгівлі людьми.

Найбільш постраждалі групи

У досліджених областях найвищі ризики торгівлі людьми спостерігалися серед населення, на яке одночасно впливали кілька взаємопов'язаних чинників вразливості. До груп із підвищеним ризиком належали внутрішньо переміщені особи, жінки та дівчата-підлітки, домогосподарства з одним із батьків, домогосподарства з низьким рівнем доходу, люди з інвалідністю, бездомні, люди старшого віку, що живуть у бідності, а також особи, які залежать від неформальної або сезонної зайнятості.

Результати соціально-правового моніторингу свідчать про те, що вразливість до торгівлі людьми рідко зумовлюється одним чинником. Найчастіше вона формується під сукупним впливом переміщення, економічної нестабільності, житлової незахищеності, соціальної ізоляції та обмежених можливостей забезпечення засобів до існування. Особи, які не мають міцних мереж соціальної підтримки або доступу до офіційного працевлаштування, систематично належали до груп із підвищеним ризиком експлуатації.

Загальний аналіз

Хоча протягом звітного періоду було виявлено відносно небагато підтверджених випадків торгівлі людьми, результати соціально-правового моніторингу свідчать про те, що торгівля людьми залишається значною мірою прихованим явищем. Низький рівень обізнаності щодо ознак торгівлі людьми, недостатнє розуміння відмінностей між трудовою експлуатацією та торгівлею людьми, страх помсти з боку роботодавців, залежність від трудових відносин, пов'язаних з експлуатацією, стигматизація та обмежений доступ до спеціалізованих послуг сприяють низькому рівню повідомлення про такі випадки та несвоєчасному виявленню постраждалих осіб.

Результати соціально-правового моніторингу свідчать про те, що торгівля людьми дедалі більше постає як один із наслідків гуманітарної кризи, спричиненої конфліктом. Вразливість до торгівлі людьми все частіше формується не внаслідок діяльності організованих злочинних мереж, а через повсякденні стратегії виживання, до яких вдаються домогосподарства в умовах тривалого переміщення, економічної нестабільності та житлової незахищеності. Трудова експлуатація залишається найпоширенішим проявом ризиків торгівлі людьми, тоді як небезпечна міграція, онлайн-рекрутинг, вилучення документів і фінансова залежність продовжують посилювати вразливість населення до більш тяжких форм експлуатації.

Отже, протидія торгівлі людьми потребує комплексного підходу у сфері соціально-правового захисту, який не обмежується лише заходами з підвищення обізнаності. Розширення можливостей для безпечного працевлаштування, надання правової допомоги, підтримки у забезпеченні житлом, надання послуг кейс-менеджменту, реалізація програм із протидії гендерно зумовленому насильству, надання послуг із захисту дітей та підвищення обізнаності щодо трудових прав матимуть вирішальне значення для зменшення вразливості населення та запобігання експлуатації. Без усунення цих структурних чинників постраждале населення, ймовірно, ставатиме дедалі більш вразливим до торгівлі людьми та інших форм експлуатації в умовах триваючого конфлікту.

Рекомендації

Донорам та іноземним дипломатичним представництвам

- Збільшити інвестиції у комплексні програми, що поєднують заходи у сфері соціально-правового захисту та економічного відновлення, з метою розширення доступу до безпечних і гідних можливостей забезпечення засобів до існування, насамперед для внутрішньо переміщених осіб, жінок, людей старшого віку, людей з інвалідністю та інших економічно вразливих груп населення.
- Інвестувати в ініціативи на рівні громад, спрямовані на підвищення обізнаності щодо трудових прав, безпечної міграції, цифрової безпеки та ризиків торгівлі людьми, зокрема серед підлітків, молоді та населення, що постраждало внаслідок конфлікту й перебуває в пошуку роботи.
- Підтримувати програми, спрямовані на розширення доступу до доступного житла, соціального захисту та довгострокових рішень, що сприятимуть зменшенню економічного тиску на домогосподарства та, відповідно, їхньої вразливості до експлуатації.

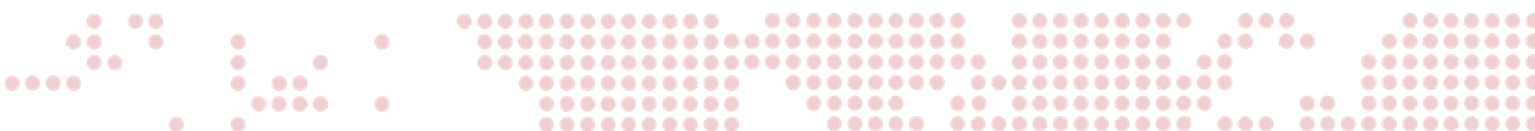
Гуманітарним акторам (організаціям громадянського суспільства, агенціям ООН та неурядовим організаціям)

- Інтегрувати заходи із виявлення та запобігання випадкам торгівлі людьми до стандартного соціально-правового моніторингу, кейс-менеджменту, інформаційно-просвітницьких заходів та заходів з надання правової допомоги, забезпечивши працівників першої лінії необхідними знаннями й навичками для виявлення ознак трудової експлуатації, примусової праці та торгівлі людьми.
- Розширити інформаційно-просвітницьку роботу щодо трудових прав, безпечного працевлаштування, ризиків торгівлі людьми та наявних механізмів повідомлення про такі випадки, приділяючи першочергову увагу внутрішньо переміщеним особам, підліткам, які наближаються до працездатного віку, сезонним працівникам та іншим економічно вразливим групам населення.
- Посилити інформаційно-просвітницьку роботу на рівні громад щодо безпечної міграції, ризиків онлайн-рекрутингу та цифрової безпеки, враховуючи зростаючу кількість випадків введення в оману під час рекрутингу через онлайн-платформи та технологічно опосередкованої експлуатації.
- Інтегрувати заходи зі зменшення ризиків торгівлі людьми до програм із забезпечення засобів до існування та програм грошової допомоги шляхом сприяння впровадженню безпечних практик найму, укладення письмових трудових договорів і забезпечення доступу населення до правової допомоги у випадках виявлення трудової експлуатації.

Органам місцевої влади

- Посилити державний контроль за дотриманням законодавства про працю та вдосконалити механізми перенаправлення для підвищення ефективності виявлення випадків трудової експлуатації та реагування на них, насамперед у секторах із високим рівнем неформальної зайнятості та сезонної роботи.
- Розширити доступ населення до інформації про трудові права, безпечне працевлаштування, ризики торгівлі людьми та механізмів повідомлення про такі випадки через доступні канали комунікації на рівні громад, центри надання адміністративних послуг (ЦНАП), органи соціального захисту населення та місцеві служби зайнятості.
- Сприяти розширенню можливостей офіційного працевлаштування та підтримувати інклюзивні місцеві ініціативи з економічного відновлення, спрямовані на розширення доступу до гідної праці для внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, жінок та інших вразливих груп населення.

Данська рада у справах біженців (DRC) заснована в Данії у 1956 році. Ми — провідна міжнародна гуманітарна організація у сфері вимушеного переміщення, що підтримує біженців, внутрішньо переміщених осіб під час переміщення, у вигнанні, під час облаштування та інтеграції на новому місці або після повернення.

Ми забезпечуємо захист і життєво необхідну гуманітарну допомогу. Ми допомагаємо переміщеним людям ставати самостійними та залученими до приймаючих громад — і працюємо з громадами, громадянським суспільством і відповідальними органами влади, щоб посилювати захист прав і сприяти мирному співіснуванню.

Докладніше про нашу діяльність: www.drc.ngo